

Гнатівська А.І.

*Чернівецький факультет Національного університету
«Одеська юридична академія», асистент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права*

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ОЗНАК БЮДЖЕТНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Бюджетні правовідносини є складним та багатогранним поняттям, дослідженням та визначенням якого займаються вчені-фінансисти. Вченими дане поняття розглядається як:

1) вид суспільних відносин, в яких за допомогою спеціальних методів реалізується встановлена чи санкціонована державою система фінансово-правових норм в конкретні правовідносини щодо взаємодії держави та її адміністративно-територіальних утворень у бюджетній діяльності (Крохина Ю. А. Бюджетное право России. – 2010. – с. 69);

2) правовідносини, які спрямовані на подолання політико-правових конфліктів, мають владно-вольовий і публічний характер, опосередковують процес реалізації матеріальних бюджетно-правових норм, мають динамічний і періодичний характер, є безпосередньо або опосередковано грошовими (Чернадчук В. Д. Стан та перспективи розвитку бюджетних правовідносин в Україні. – 2008. – с. 62);

3) урегульовані нормами права суспільні відносини економічного та матеріального характеру, що виникають, змінюються та припиняються у сфері бюджетної діяльності органів публічної влади та спрямовані на задоволення публічного інтересу (Музика-Стефанчук О. А. Органи публічної влади як суб'єкти бюджетних правовідносин. – 2011. – с. 55);

4) суспільні відносини, врегульовані бюджетно-правовими нормами, пов'язані з розподілом, перерозподілом та витрачанням фінансових ресурсів, акумульованих бюджетною системою України (Орлюк О. П. Фінансове право. – 2010. – с. 223).

Бюджетні правовідносини входять до системи фінансових правовідносин, які щогодини розвиваються, вони мобільні в силу зміни економічних, соціальних і політичних умов, змін, що відбуваються в регулюючих їх фінансово-правових нормах, а також через мінливість самої сфери фінансової діяльності, у зв'язку з чим змінюється й поняття фінансових правовідносин (Дмитрик О. А. Содержание и классификация финансовых правоотношений. – 2004. – с. 13).

Серед усіх видів фінансових правовідносин бюджетні правовідносини є найбільш стабільними, оскільки на законодавчому рівні максимально врегульований процес збору та витрачання фінансових ресурсів, їх основними учасниками є публічні органи влади та їх посадові особи, які діють виключно в межах своєї компетенції, що також сприяє сталості бюджетних правовідносин. У зв'язку з цим, бюджетні правовідносини одночасно

наділені загальними ознаками та характеризуються своїми специфічними особливостями.

Бюджетним правовідносинам притаманні такі ознаки:

по-перше, їх виникнення, розвиток, зміна та припинення пов'язана з нормами бюджетного права;

по-друге, бюджетні правовідносини є формою реалізації бюджетних норм, фактично вони являють собою результат дії правової норми (Халфина Р. О. *Общее учение о правоотношении.* – 1974. – с. 55);

по-третє, бюджетні правовідносини являють собою зв'язок чітко визначених суб'єктів. Суб'єкти бюджетних правовідносини встановлюються нормами бюджетного права, при цьому детально визначаються їх права та обов'язки. У зв'язку з тим, що при здійсненні бюджетних прав та обов'язків завжди реалізується державний інтерес щодо акумулювання, розподілу та використання фінансових ресурсів, то факт їх виконання забезпечується державним примусом, що можна визначити четвертою ознакою бюджетних правовідносин.

П'ятою ознакою бюджетних правовідносин є їх організаційна функція, тому що вони складаються в процесі збирання та передачі грошових ресурсів. Організаційний момент є дуже важливим, оскільки сприяє встановленню форм збору коштів, порядок їх розподілу, визначає компетенцію органів держави, що здійснюють фінансову діяльність, тощо (Халфина Р. О. *К вопросу о предмете и системе советского финансового права //* *Вопр. сов. адм. и фин. права.* – 1952. – с. 197). Крім того, держава шляхом видання нормативно-правових актів стає організатором і координатором економічного життя суспільства в цілому (Ермакова Т. С. *Финансовые правоотношения.* – 1985. – с. 9).

Шостою ознакою бюджетних правовідносин є їх майновий характер, тому що кінцевою метою заради якої вони виникають є рух коштів і здійснюються вони з приводу коштів (Цыпкин С. Д. *Финансово-правовые нормы и правоотношения.* – 1982. – с. 48).

Сьоомою ознакою бюджетних правовідносин є їх імперативний характер, який виникає в результаті того, що бюджетні правовідносини врегульовуються за допомогою імперативного методу (Алисов Е. А. *Финансовое право Украины.* – 2000. – с. 26), який є об'єктивно необхідним, тому що він реально сприяє і забезпечує своєчасне й у повному обсязі надходження коштів у фонди держави, належний їх розподіл і перерозподіл, а також їх суворо цільове й доцільне використання відповідно до норм права (Дмитрик О. А. *Содержание и классификация финансовых правоотношений.* – 2004. – с. 30). Використовуючи цей метод органи публічної влади вимагають безумовного підпорядкування та беззастережного виконання своїх приписів від інших органів, які їм підпорядковані. Від тих органів, що їм не підпорядковані та від інших учасників бюджетного процесу вимагається не підпорядкування, а виконання та не порушення

приписів бюджетно-правових норм (Музика-Стефанчук О. А. Органи публічної влади як суб'єкти бюджетних правовідносин. – 2011. – с. 43-44). Бюджетні правовідносини характеризуються тим, що у них немає рівності сторін, тому що держава для досягнення загального, публічного інтересу змушена підкоряти своїй волі інших суб'єктів цих соціальних зв'язків, тобто вони характеризуються державно-владним характером.

Слід звернути увагу на те, що бюджетні відносини врегульовуються виключно нормами законодавчих актів, тобто держава надає бюджетним правовідносинам найбільший рівень юридичної захищеності, тому що жодний орган крім Верховної Ради України не має можливості здійснювати правове врегулювання бюджетних відносин та закон про бюджет на кожний поточний рік приймається виключно народними депутатами України.

Єрохов В. М.

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри адміністративного і фінансового права*

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ПРИМУСУ У ФІНАНСОВОМУ ПРАВІ

Забезпечення та захист прав, законних інтересів, майна та безпеки особи головна мета демократичної правової держави. Сучасні умови розвитку української держави, стан правопорядку в усіх сферах суспільного життя, недосконалість механізмів реалізації прав та законних інтересів громадян, порушення режиму законності у суспільстві та державі неможливе без застосування заходів державного примусу.

На сьогоднішній день державний примус у сфері фінансового права є найдієвішим засобом забезпечення стану захищеності фінансово-правових відносин та відповідного стану функціонування публічних грошових фондів. Для розкриття змісту державного примусу у фінансовому праві необхідно дослідити думки вчених-юристів щодо державного примусу у праві загалом.

Вбачається, що найпростіше та найдоступніше поняття примусу у праві дає Карасева М. В., на думку якої примус у праві – це система встановлених законодавством заходів, що виконують функцію запобігання, припинення та відновлення (Карасева М. В. Финансовое право. 1999, 256 с.). Натомість Зуев В. М. зводить підстави застосування засобів державного примусу лише за скоєне діяння, що становить суспільну небезпеку (Зуев В. М., Финансовое право Российской Федерации: теория общей части. 2000, 268 с.). З цим важко погодитись, тому що державний примус у праві, це не тільки система заходів впливу на правопорушника, але і система забезпечувальних заходів, що запобігають скоєнню таких діянь. Обґрунтоване розуміння примусу у праві дає Іванський А. Й.: «...це метод